

שאינם בשר או דם.

שמה תאמר, **אי בשר ודם** בלבד נכללו בדין העלאה על המזבח, **יכול** מוטלת עליו מצווה א-19 שיחלוץ גידין ועצמות מהבשר ויעלה בשר בלבד לגבי מזבח, תלמוד לומר "והקטיר הכהן את הכל". **הא כיצד** יתיישבו שני פסוקים אלו הסותרים לכאורה זה את זה? אלא, אם מחוברין הם לבשר יעלו עמו מדין הכתוב "והקטיר הכהן את הכל", ואם פירשו מן הבשר דינם הוא שאפילו אם עלו כבר ומונחים הן בראש המזבח ירדו, מדין הכתוב "ועשית עולותיך הבשר והדם".

ומקשינן: מאן הוא התנא דשמעת ליה דאמר פירשו העצמות מהבשר ירדו, ומשנתנו לשיטתו היא, (1) רבי היא! ולא רבנן, דתניא: נאמר בפסוק "והקטיר הכהן את הכל המזבח", לרבות העצמות והגידין

שכל אלו אינם נחשבים בשר, בזמן שהם מחוברים לבשר יעלו עמו, (25) משום שנאמר "והקטיר הכהן את הכל המזבח" [ויקרא א] ונתרבו אלו בכלל זה כל זמן שלא פרשו מהבשר, אבל אם פירשו מן הבשר לא יעלו בפני עצמם, משום שנאמר "ועשית עולותיך הבשר והדם" [דברים יב], ואלו אינם בכלל בשר או דם ולא נאמר בהם דין העלאה על המזבח.

גמרא

תנו רבנן: נאמר בתורה "והקטיר הכהן את הכל המזבח" הרי זה בא לרבות את העצמות והגידים והקרנים והטלפים שאף אלו נקטרים. יכול שנתרבו להקטרה אפילו אם פרשו מן הבשר, תלמוד לומר "ועשית עולותיך הבשר והדם" בלבד, למעט אלו

בכלל אימורים הוא.

ב. המקדש דוד [ה ג] העלה, כי אף אלו עצמות הראויות לאכילה אינם בכלל בשר לענין הקטרה שדינה הוא רק בבשר ממש. ואף על פי שמבואר בגמרא לעיל [כח א] לגבי עור האליה, שמאחר וראוי הוא לאכילה יש להקטירו [ואפילו אם עור האליה אינו נדון כאליה עצמה], יש לחלק בין זה לעצמות הראויות לאכילה.

ג. עצמות שיש בתוכן מוח, מצדד המקדש דוד [שם] שיש לשבור העצם ולהעלות המוח. אבל אין לומר שמאחר והמוח בתוך העצם, נמצא שלא פירש העצם מן הבשר, ומשום כך יוכל להעלות אותה מבלי לשוברה, זה אינו, כי הרי כל דין זה של חיבורי עולים כעולים, היינו דווקא באופן שבהעלאתם כמו שהם יהיה דין הקטרה על הבשר שאז נחשבת העצם כחבורי עולים, וכיון שכן הרי שבהעלאת עצם והמוח

בתוכה, נמצאת העצם חוצצת בין הבשר לעצי המערכה, ובאופן זה לא מתקיימת הקטרה במוח, וממילא אף העצם אינה בכלל דין חיבורי עולים. אולם השפת אמת לקמן [פו א] כתב, שמפשטות הלשון שעצמות שפירשו אין מעלין משמע אפילו אם יש בהם מוח.

25. כתב השפת אמת, נראה שמחברים אסור לחלוץ אותם מהבשר, וצריך להקטיר הכל, והיינו שדין זה הנו מצווה ולא היתר.

1. כן פירש רש"י. ובתוס' [ד"ה מאן] פרשו, שמשנתנו כדעת רבנן היא, שהעצמות והגידים שפרשו, אם עלו לא ירדו, שהרי במשנה לא נאמר אלא שלא יעלו, ואם כדעת רבי היא היה לה לחדש יותר שאפילו אם עלו - ירדו. וכתב בזבח תודה, יש לומר שמאחר וברישא לגבי

מיעט מדין מזבח כל דבר אחר שאינו בשר או דם. **הא כיצד** ניישב את הסתירה בין שני כתובים אלו? אלא, מחוברין יעלו, פירשו ואפילו אם כבר עלו והרי הן בראש המזבח ירדו.

ונמצא, שרבי הוא התנא הסובר, שאם פירשו, אפילו אם עלו ירדו.

שנינו בדברי רבי, פירשו אפילו הם בראש המזבח ירדו.

אמר רבי זירא: לא שנו שאם פירשו ירדו אלא באופן שפירשו העצמות מן הבשר כלפי מטה דרך ירידה שמתרחקים מהמערכה שבמזבח, אבל אם פירשו ונטו העצמות כלפי מעלה לצד המערכה, אין זו נחשבת פרישה אלא קרובי הוא דאקריבו לעיכול

והקרנים והטלפים שמקטירים עם הבשר אפילו אם פירשו⁽²⁾ ממנו. ואלא מה אני מקיים מה שנאמר "ועשית עולותיך הבשר והדם" אשר יש במשמעו שאין להעלות על המזבח כי אם בשר ודם בלבד? אלא, פסוק זה בא לומר לך דין אחר: עיכולי בשר עולה שפקע מן המערכה⁽³⁾ קודם שנתעכל לגמרי אתה מחזיר למערכה, ואי אתה מחזיר עיכולי גידין ועצמות שפקעו מהמערכה. והיינו, אמנם אם עלו מתחילה לא ירדו, אבל בדין זה שנתחדש בו החזרת פוקעים, לא נכללו הגידין והעצמות, אלא בשר ודם בלבד.

רבי אומר: כתוב אחד אומר "והקטיר הכהן את הכל המזבחה" הרי זה ריבה להקטרה אף את העצמות והגידין, וכתוב אחד אומר "ועשית עולותיך הבשר והדם". הרי זה

עיכולי עולה [הכשרים] מפסוק אחר, שהרי כאן לא ידענו אלא את דין הפוקעים שעל גבי המזבח, ושם למדנו שאף אם נפלו לארץ יחזירם].

והקשה בזבח תודה, מדברי הגמרא במעילה [ט ב] שדייקה מלשון המשנה לקמן, שדווקא אם פקעו ונפלו לארץ לא יחזיר, אבל אם פקעו ועודם על גבי המזבח יחזיר, והיינו בעצמות וגידים כמו שפרשו שם התוס'?!?

וכתב, אולי כוונת התוס' כאן, שאלמלא שידענו דין החזרת פוקעין שנפלו לארץ היינו סוברים שדווקא באופן זה שהם על המזבח יחזירם, וכך יתפרש הפסוק הממעט את העצמות והגידים מדין זה, אבל לאחר שגילתה תורה בפסוק המובא לעיל שאפילו אם נפלו לארץ יש להחזירם, הרי שיש לנו ללמוד מכך שהמיעוט מדין זה האמור בעצמות וגידים אינו אלא באופן זה שנפלו לארץ.

מחוברים שדינם לעלות נקטה המשנה לשון "יעלו", לכך נקטה בסיפא את הלשון ההפוך דהיינו "לא יעלו", אבל הוא הדין שאם עלו ירדו.

2. כתב השיטה מקובצת, שלדעת רבנן אפילו אם עלו לאחר שפרשו כשהיו למטה לא ירדו. אולם דעת הקרן אורה, שבאופן זה אף רבנן מודים שאם עלו ירדו, ולא נחלקו אלא אם פרשו בעודם על המזבח. וכן כתב החזון איש, שאם פרשו קודם שעלו, לדברי כולם ירדו, ואם פירשו בעודם על המזבח קודם שנתנם על המערכה, בזה נחלקו רבי ורבנן.

3. מבואר בתוס' [ד"ה עיכולין], שאף אם לא נפלו מהמזבח, אלא רק פקעו מהמערכה ונשאר על גבי המזבח, אין להחזירם [ומשום כך הוצרכה הגמרא לעיל [פג ב] לרבות את החזרת

היינו שהתקרבו יותר לצורך הקטרתם, ולפיכך לא בטל מהם דין הקטרה ולא ירדו.

ועתה, שבה הגמרא לדברי תנא קמא שאמר **ואפילו אם פירשו** (4) העצמות מהבשר צריכות הן הקרבה:

ועל כך אמר רבה, [הכי קאמר], לא שנו אלא באופן שפירשו לאחר זריקה של הדם שמאחר ובעת זריקת הדם היו מחוברים לבשר, קבעתם זריקת הדם למזבח ויש להקריבין. אבל פירשו קודם זריקה, שבשעת הזריקה לא היו בני מזבח כלל, אתאי זריקה

ושרייתנהו להדיוט, ומותר אפילו למעבד מינייהו קתא דסכיני, (5) כי כשם שזריקת הדם מתירה למזבח את הראוי לו, כך היא מתירה את העצמות להנאת כהנים (6) שלזה הם עומדים.

ובדבר זה שעצמות שפירשו קודם זריקה, הותרו להנאת כהנים לגמרי סבר לה רבה כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל: נאמר "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה" [ויקרא ז] בעולה, והיינו שעור העולה ינתן לכהן, ונאמר "הכהן אשר יכפר בו לו יהיה" [שם] באשם שבשרו יהיה לכהן,

תיבות "ואפילו פירשו" כקושיא על דברי רבי זירא, והיינו [על פי מה שביארו בברכת הזבח], כיצד ניתן לומר שאם פירשו לצד המערכה - לא ירדו, והלא דעת רבי היא שכל שהן מחוברין יעלו ולא ומשמע שאם פירשו לא, ואם כדברי רבי זירא, היה לו לרבי לחלק באיזה אופן פירשו.

ועל כך אמר רבה שאין לחלק בדברי רבי בין פירשו לצד המערכה לפירשו לצד חוץ, ובכל אופן ירדו, אלא חילוק אחר יש בדברי רבי, והיינו, בדין התר הנאה בעצמות, בין פירשו קודם זריקה, לפירשו אחר זריקה, וכפי שנתבאר.

5. המקדש דוד [כג ג סוף ד"ה אמרינן ביומא] חוקר, אם מותרות העצמות אף באכילה, או שמאחר והכלל בעולה הוא שכל שהוא בציווי של "כליל תהיה" בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו, ואלו העצמות קודם שפירשו היה דינן להקרבה, אם כן יתכן שאף עתה לאחר שפירשו לא פקע מהן לאו זה.

6. כן כתב רש"י. ומבואר בדבריו שדין העצמות להיות לכהנים כעור. ובכתבי הגרי"ז [לקמן קג

4. כתב רש"י, אין לגרוס בדברי הגמרא את התיבות "ואפילו פירשו" לאחר דברי רבי זירא. ומבואר בחק נתן ובברכת הזבח שרש"י למד גירסה זו בדרך תמיה על דברי רבי זירא. ואמנם, התוס' גרסו זאת כפיסקא של הברייתא שעליה נדונו דברי רבה, ולא הסכימו לפרש זאת בדרך תמיה, שאם כן מנמצא שרבה בהמשך בא לפרש דברי רבי זירא ואין זו דרכו, ועוד שלשונו של רב זירא אינו סובל את דברי רבה כלל[ולפי זה יתכן, שאף רש"י לא מיאן בגירסה זו אלא בלשון תמיה, אולם הסכים שיש לגרוס זאת כפיסקא]. אלא שיש לידע אם זו פיסקה מדברי רבי שבברייתא או מדברי תנא קמא. וכתבו, שיתכן לפרש את דברי רבה על שיטת רבי הסובר שהעצמות שפרשו, אפילו אם עלו ירדו, ועל כך אמר רבה לחלק בהן לענין התר הנאה בין פירשו מהבשר קודם זריקה לפירשו לאחר זריקה. אולם כתב החק נתן, שיותר נראה לפרש דברי רבה על שיטת תנא קמא כמו שכתבנו, שהרי מאחר וסובר רבי שאם עלו ירדו, מנין לנו לאסור אותן בהנאה, ורק לדעת רבנן הסוברים שדינן לעלות יש לומר כן.

עוד כתב רש"י, לקיים הגירסא שהביאה את

עצמות קדשים הנאכלים כגון של חטאת ואשם, לפני זריקה, מועלין בהן כי עדיין לא היתה להן שעת התר לכהנים, לאחר זריקה, אין מועלין בהן. ואילו עצמות של עולה, מועלין בהן לעולם. הרי שעצמות העולה לא הותרו כלל ואפילו לאחר זריקה!?

ומתרצין: אימא בדברי ברייתא זו: ושל עולה, אם פירשו מן הבשר לפני זריקה אין מועלין בהן משום שלא קבעתם זריקה למזבח, אבל אם פירשו ממנו לאחר זריקה מועלין בהן לעולם משום שבהיותם מחוברים לבשר נקבעו למזבח ע"י הזריקה. ופליגא רבה על דרבי אלעזר.

דאמר רבי אלעזר: פירשו העצמות מהבשר לפני זריקה מועלין בהם לעולם, (7) כי מאחר ופרשו אין הן בני הקטרה, שלא הועילה להן הזריקה, ומשום כך נותרו באיסורן. ואם פירשו לאחר זריקה לא נהנין מהן, מדרבנן. ואם עברו ונהנו לא מועלין. (8) והיינו, משום דרשתו של רבי ישמעאל שלמד מאשם להתיר את עצמות העולה, ובאשם לא הותרו העצמות אלא אם פירשו לאחר זריקת הדם

ולמדנו בזה גזירה שווה מה אשם עצמותיו מותרין שהרי אף בשרו מותר, אף עולה עצמותיו מותרין. ומשום נותר אין לאסור את העצמות, שאיסור נותר אינו אלא בדבר שהוא בר אכילה וכפי שנאמר "והנותר מבשר הזבח".

ומכריחה הגמרא, שפסוק זה ממנו למדנו גזירה שווה זו מופני היא, דהיינו מיותר, ולכן ניתן לדרוש ממנו גזירה שווה, דאי לא מופני, איכא למיפרך דרשה זו ולומר: מה לאשם, שכן בשרו מותר לכהנים ומשום כך אף עצמותיו מותרות, ומה שאין כן עולה, שלא הותר בשרה לכהנים, אפשר שאף עצמותיה אסורות.

אלא בהכרח ניתן ללמוד מפסוק זה, מחמת כי "לו יהיה" יתירא כתיב בו בפסוק של עולה, שהרי לא היה לו לכתוב אלא "עור העולה אשר הקריב לכהן" ותיבות "לו יהיה" מיותרות הן, ומשום כך ניתן לדרוש מהן גזירה שווה זו.

מתיב רב אדא בר אהבה על דברי רבה שהתיר את עצמות העולה בהנאה: שנינו,

מועלין בהם עד זריקה" והיינו שלא חלק רבי אלעזר על רבה בזה שאחר זריקה אין מועלים בהם, אלא חלוק עליו בדין פרשו לאחר זריקה, שלדעת רבה מועלים בהם, ולדעת רבי אלעזר לא מועלים.

8. וכתבו התוס' [ד"ה ופליגא], לפי זה יש לומר שלא אמרו רבנן אם פרשו יעלו, אלא באופן שפרשו קודם זריקה, אבל אם פרשו לאחר זריקה לא יעלו, שכבר הותרם זריקה [וכשם שאין בהם מעילה כך לא יעלו שאינם עודקדשי ה'].

בן דן האם גם הקרנים והטלפים ניתנים להנאת כהנים, או שמא דווקא העצמות שיש בהן שייכות אכילה וכפי המבואר בגמרא שם שהעור נגרר אחר ההבשר, ולכך נכללים בכלל זכיית הבשר ויצאו לחולין, ומה שאין כן קרנים וטלפים שלא שייכת בהן אכילה ומשום כך לא זכו בה כלל.

7. והיינו שלא כדברי רבה הסובר שע"י זריקה הותרו. ובתוס' [ד"ה ופליגא] הביאו גירסא אחרת בדברי רבי אלעזר: "פירשו לפני זריקה,

שהתירה את העצמות עם הבשר⁽⁹⁾ קודם שפירשו, והוא הדין בעולה.

שחלוקים הם בדיניהם מפסולים שעלו על המזבח, ולזאת אומרת המשנה:

ובולן, בין אלו הפסולים⁽¹⁰⁾ שעלו על המזבח ששנינו בהם במשניות לעיל שלא ירדו, ובין עצמות וגידין שעלו בהיותם מחוברים⁽¹¹⁾ לבשר, אשר כל אלו אין דין הקטרתם מחמת שראויים הם להקטרה, הרי שאם לאחר שעכלתם אש המערכה פקעו מעל גבי המזבח ונפלו לארץ לא יחזיר⁽¹²⁾

מתניתין

משנה זו באה לפרט את הדין של אימורים כשרים שהוקטרו על המזבח, וקודם שהתעכלו באש המערכה עפו או נפלו מן המערכה לצד המזבח או למטה ממנו,

הפסולים מדין זה, אדרבה יש לנו לומר שכיון שנעשו לחמו של מזבח, דינם הוא כאיברים כשרים שיש להחזיר בהם את הפוקעים. [ויתכן שכוונתו לחלק בין עצמות וגידים שאין בהם דין הקטרה של הקרבן כלל, לבין פסולים שעלו, שע"י שנעשו לחמו של מזבח, פקע פסולם מהם, וחזרו לדין הקטרה של הקרבן, וכפי שנתבאר לעיל [פה ב] בשם הגר"ח].

11. דעת רש"י שהמשנה לעיל בשיטת רבי היא, הסובר, שעצמות וגידין שפירשו, אפילו אם עלו ירדו. ולפי זה ביאר טהרת הקודש, שלכך פירש רש"י את משנתנו דווקא בעצמות וגידין מחוברים, שהרי בשאין מחוברים אפילו אם לא פקעו מעל המזבח יש להורידם, וכל שכן שאין להחזירם אם פקעו, ואין בזה כל חידוש.

12. הקשו התוס', הרי לעיל אמר עולא שאם משלה בהם האור יעלו, ומדוע כאן לא יחזיר? ותיצו, שמדובר כאן באופן שעכלתם האש קצת ולכן לא יחזרו, ומה שאין כן דינו של עולא הנו באופן שמשלה בהן "משהו" אבל עדיין לא נעשית מצוותם ולכך יחזרו. וכן הוא לשון רש"י כאן דהיינו באופן שעכלתם האש.

עוד תירצו, על פי מה שפירש כאן רש"י שכוונת המשנה שאין צריך להעלותם, ולפי זה מה שאמר עולא "יעלו" היינו אם ירצה רשאי

9. בביאור שיטת רבי אלעזר כתב החזון איש, שהפסוק "לו יהיה" נאמר רק על עצמות המחוברין בשעת זריקה, ומועילה להן הזריקה להקטירן אם לא יפרשו ולהתירן אם יפרשו. אבל אם פירשו קודם זריקה, לא הועילה להן הזריקה כלל שאין זריקה מועילה לעצמות אלא בשעה שאפשר לה לזריקה להתירן למזבח, שהיות ומועילה היא לענין הקטרתן במחובר, מועילה היא אף לענין התרן כשיפרשו קודם הקטרה, אבל לאחר שכבר פירשו נותר הקשר שלהן להדם, שאין דם עולה בא להתיר עצמות להדיוט בלחוד.

10. כן פירש רש"י דהיינו בפסולים שעלו על גבי המזבח. הקשה הקרן אורה, לפי זה נמצא, שמדברי המשנה שאמרה שאין להחזיר את הפסולים שפקעו לאחר עיכול, למדנו שכל שמשלה בהן האור, אם ירדו - לא יעלו, שאם לא כן אין כל חידוש בדין זה שאין להחזירם אם פקעו, שהרי אם כשמשלה בהן האור קודם עיכול דינם שאם ירדו לא יעלו, כל שכן שלאחר עיכול אם פקעו לא יחזיר. ואם כן, מה חידש עולא שאמר לעיל [פה ב] שכל שמשלה האור בפסולים אם ירדו לא יעלו?!

עוד הקשה, מאחר וכל המיעוט מדין החזרת פוקעין לא נאמר אלא לגבי גידין ועצמות וכפי המבואר לעיל, אם כן מניין למעט אף את

הפסולים על הכבש לא ירדו.

כשם שהמזבח והכבש מקדשין את הראוי להן, כך הכלים מקדשין את המנחות הפסולות שהוכנסו לתוכם וחל עליהן קדושת קרבן ולא יוכלו להיפדות עוד.

גמרא

שנינו במשנה, איברים כשרים שפקעו מעל המזבח קודם חצות יחזיר, לאחר חצות לא יחזיר. ומקשינן: היכי דמי אותם האברים בשעה שפקעו, אי דאית בהו ממש שעדיין לא נשרפו לגמרי, אם כן אפילו אם פקעו לאחר חצות נמי יש לו להחזירם שהרי עדיין לא הושלמה הקטרתם. ואי דלית בהו ממש מחמת שנשרפו כבר כולם, אם כן אפילו אם פקעו קודם חצות נמי לא יחזירם (15) מאחר והושלמה מצוות הקטרתם?!

דהיינו אין צריך להחזיר אותם למזבח שלא נתחדש בהם הדין המיוחד של החזרת פוקעין. וכן גחלת⁽¹³⁾ שפקעה מעל גבי המזבח לא יחזיר אותה למערכה.

אולם, איברים כשרים שפקעו מעל גבי המזבח, אם פקעו ממנו קודם חצות הלילה יחזיר, וכן מועלין בהן אם נהנה מהם כיון שעדיין בני מזבח הם. אבל אם פקעו לאחר חצות הלילה לא יחזיר, ואף אין מועלין בהן משעה זו כיוון שחשובים כמעוכלים והרי הם כדבר שכבר נעשתה בו מצוותו שאין בו מעילה. (14)

ועתה, באה המשנה להוסיף על הדינים שנאמרו לעיל בענין פסולים שעלו על המזבח:

כשם שהמזבח מקדש את הראוי לו ואפילו פסולים שעלו עליו לא ירדו, כך הכבש גם כן מקדש את הראוי לו ומשעה שעלו

13. מבואר ברש"י במעילה (ט ב) דהיינו גחלת של עצים, שהרי גחלת של אימורים חייב להחזירה, מאחר ועד שלא נעשתה בה תרומת הדשן עדיין לא נגמרה מצוותה.

14. ומבואר ברש"ש, וכן הוא בשיטה מקובצת [המובא לקמן בגמרא], שאע"פ שכל זמן שלא הורם הדשן, מועלים אף באפר שעל המזבח, מכל מקום מאחר ופקע ואין מצווה להחזירו, ממילא אינו עומד לתרומת הדשן ואין בו עוד מעילה.

15. ובשיטה מקובצת הוסיף בגירסת רש"י, הוא הדין לענין מעילה שאם אין בה ממש אפילו קודם חצות אין מועלים בה. ונתבאר דבריו

להעלותם. ועוד יש לומר, שהמשנה מדברת באופן שפקעו מאליהם, ואילו דברי עולא הנם באופן שהורידם ולכך צריך להעלותם, שיש לחלק בין אם ירדו מאליהם לירדו ע"י אחרים.

והקשה המקדש דוד [סימן ו, ד"ה ונראה היה], משמע מדברי התוס' שלפי התירוק הראשון והאחרון אסור להעלות את הפוקעים, ומדוע, הרי מאחר ומשלה בהם האור פקע מהם פסולם?!

וכתב לבאר, שאף אלו שאין בהם פסול יש איסור להעלותם משום שנדחו ממצוות הקטרה וחסרים הם חזרה למזבח. ואמנם אברים כשרים שירדו שיש עליהם מצווה להחזירם, אין ירידתם חשובה דיחוי כיון שבידו להחזירם, אבל באלו שאין מצווה בחזרתם, אין מועיל להם מה שבידו להחזירם, ואף באופן זה חשובים דחויים.